

La resposta de Càritas davant la crisi: de l'informe de l'Observatori de Càritas Espanyola

a les consideracions concretes de Càritas Mallorca

I Equip d'anàlisi i documentació de Càritas Mallorca

Resum

La primera referència d'aquest article és la situació de **crisi** social i econòmica que pateix una part important de la ciutadania de tot l'Estat espanyol, i la incidència d'aquest mateix fenomen en el si de la nostra comunitat mallorquina. Lligat a aquesta primera referència, hi ha el caire des d'on analitzam la crisi, que és l'actuació de **Càritas** com a agent i pacient d'aquesta situació. Des de l'Observatori de la Situació de Crisi, Càritas Espanyola i Càritas Mallorca constaten uns elements que sobresurten i que expliciten a les clares el moment present difícil i complex: per a col·lectius concrets, i per a famílies i persones individuals, la crisi comporta un agreujament de la vulnerabilitat i del risc d'una possible exclusió social. La resposta de Càritas ha estat fins ara multiforme, i treballa des del compromís d'un treball en xarxa. El gra d'arena que aporta Càritas Mallorca és possible

gràcies a la presa de consciència social. Només des de la **responsabilitat** del poders públics i la solidaritat de la ciutadania es pot pensar a afrontar la crisi, amb l'esperança de poder, en un breu termini, tenir un **futur** en què el reconeixement de la dignitat de tota persona sigui la clau d'acció.

1. Informe sobre les demandes ateses mitjançant la Xarxa Confederal d'Acollida i Atenció Primària

Primer semestre de 2009

Introducció

En els dos informes anteriors de l'Observatori

de Càritas (octubre-desembre de 2008 i juny de 2009) s'hi recollien els resultats de tota l'acció de Càritas durant l'any 2008. En aquests documents es confirmava l'augment de persones ateses en més d'un 50%.

Aquest informe és una anàlisi de les constatacions que han fet els serveis d'acollida i assistència de Càritas a tot el territori espanyol durant el primer semestre del 2009.

Aquest estudi es basa en la informació rebuda del 40% de les Càritas diocesanes de la Confederació de Càritas, que, distribuïdes de forma aleatòria per tota la geografia, constitueixen un segment de la societat molt representatiu. S'hi recullen les dades quantitatives sobre:

- Nombre de sol·licituds rebudes i de respostes donades per Càritas, en què s'especifiquen les ajudes de tipus econòmic i el cost.
- Descripció del perfil (característiques) de les persones que s'acosten a la institució i les necessitats detectades.
- Impacte a Càritas.

I. Respostes de Càritas als efectes de la crisi

I.1. Sol·licituds i respostes

Els serveis d'acollida i assistència de Càritas són les principals portes d'entrada a qualsevol intervenció social de la institució. Són els llocs on les persones més afectades per la crisi reclamen amb més intensitat i els més estesos per tot el territori.

A. SOL·LICITUDS

Per mesurar la intensitat d'aquesta demanda, hem tingut en compte, en primer lloc, l'augment de les sol·licituds que fan les persones i les famílies als serveis d'acollida i assistència.

Quadre 1: Increment de les demandes rebudes a Càritas

Augment de 2007 al 2008	Augment del primer semestre del 2009 respecte al 2008
41,0%	40,7%

Com s'indica en el quadre anterior, del 2007 al 2008 detectam un augment del 41% en la demanda d'ajuda, el mateix que del 2008 al primer semestre del 2009, en què s'ha produït un augment del **40,7%**. Això significa que **en aquest primer semestre del 2009 continua essent elevat l'augment de la demanda d'ajuda**, a causa principalment de l'atur i de la pèrdua de protecció de les persones que acaben la prestació per atur.

B. RESPOSTES

Si tenim en compte el nombre de respostes d'intervenció social que Càritas ha fet per afrontar aquesta situació, observam que l'augment del 2007 al 2008 fou del 35,2%, i del 2008 al primer semestre del 2009, del **36,2%**.

QUADRE 2: Increment de les respostes d'intervenció de Càritas

Augment de 2007 al 2008	Augment del primer semestre del 2009 respecte al 2008
35,2%	36,2%

Les respostes de Càritas que es recullen en aquest apartat són de diversos tipus i van des de derivació a serveis especialitzats, informació, orientació i assessorament, fins a ajuda en espècie, ajuda econòmica i d'altres.

C. AJUDES ECONÒMIQUES

En el moment de considerar les respostes de Càritas, hem analitzat de forma específica les respostes d'ajuda econòmica, que augmentaren el 76,9% del 2007 al 2008, i el **24,4%**, del 2008 al primer semestre del 2009.

QUADRE 3: Increment de les respostes d'ajuda econòmica fetes per Càritas

Tipus de resposta d'intervenció des dels serveis d'acollida i assistència	Nombre de respostes d'ajuda econòmica
	Augment del primer semestre de 2009 respecte al 2008
Per a habitatge	44,9%
Per a aliments	58,8%
Per a educació-formació	12,9%
Per a transports	13,3%
Altres	13,3%
TOTAL	24,4%

Pel que fa a les respostes d'ajuda econòmica (quadre 3), hi ha hagut un increment del 58% en ajudes econòmiques per a alimentació i un 45% per a habitatge.

D. FONS INVERTITS PER LES CÀRITAS EN AJUDES ECONÒMIQUES

En el moment d'avaluar els fons destinats per les Càritas diocesanes a les ajudes econòmiques concedides mitjançant els seus serveis d'acollida i assistència, es constata un augment del 48,3% del 2007 al 2008, i **del 36,1% el primer semestre del 2009 respecte a les dades del 2008.**

En el quadre 4 es constata que els fons invertits per les Càritas diocesanes en les

ajudes econòmiques han augmentat principalment en el concepte **d'habitatge (augment del 72% entre el 2008 i el primer semestre del 2009)**, seguit **d'alimentació (amb el 50%)**.

I.2. Efectes de la crisi a Càritas

Tots els indicadors utilitzats per mesurar l'impacte de la crisi a Càritas per mitjà de les persones ateses mostren l'elevada pressió social a la qual la institució ha de fer front. El nombre de demandes i de respostes i d'ajudes és de tal magnitud que resulta inevitable parlar del fort impacte que ha tingut aquesta situació per a Càritas, abocada ara a donar resposta a l'augment de necessitats.

QUADRE 4: Increment dels fons invertits en respostes d'ajuda econòmica (en euros)

Tipus de resposta d'intervenció oferta des dels serveis d'acollida i assistència	Fons destinats a ajudes econòmiques directes
	Augment del primer semestre de 2009 respecte al 2008
Per a habitatge	71,9%
Per a aliments	50,3%
Per a educació-formació	19,4%
Per a transports	14,4%
Altres	36,7%
TOTAL	36,2%

A. La primera i principal incidència de la crisi a Càritas està originada per l'augment del nombre d'ajudes sol·licitades, amb les conseqüències següents:

A.1. Un esforç per mantenir les accions de **promoció** i els **processos** d'acompanyament de persones i famílies, a la vegada que s'intenta **respondre nombroses intervencions d'assistència** bàsica i urgent.

A.2. Un **canvi en el ritme de les accions d'inclusió social** i desenvolupament personal, com ara el seguiment o l'acompanyament, que ara és més **lent**. Els processos d'orientació laboral passen per un moment d'extrema dificultat, atès el nivell d'angoixa de les persones i la seva urgència econòmica per trobar una feina: en molts de moments es converteixen en contenció emocional, en alleujament de la pena..., però els processos d'orientació es ressenten quant a la duració, la intensitat i els resultats.

A.3. La més gran **vulnerabilitat emotiva dels agents de Càritas** (impotència, angoixa, frustració) —especialment dels voluntaris— per la duresa de les situacions amb les quals s'han d'enfrontar diàriament i la sensació d'impotència davant la falta de mitjans i recursos. Se'n veu afectada la seva salut física i psíquica.

A.4. L'augment de les activitats de **recepció i gestió de derivacions**. Continua essent molt important la gran quantitat de **derivacions a Càritas** de nombrosos casos de primera necessitat per part dels serveis públics, o bé perquè aquests no disposen d'ajudes econòmiques directes i urgents i hi ha la possibilitat que Càritas ofereixi aquesta ajuda, o bé perquè les persones no compleixen els criteris d'accés establerts pels serveis públics per poder-la rebre.

B. Les Càritas manifesten haver desenvolupat una reacció davant l'impacte de la crisi que es pot sintetitzar així:

B.1. **Adequació de programes** com acollida i ocupació, a causa de la saturació (als serveis de formació i orientació), els nous perfils de les persones i famílies ateses o el canvi del mercat laboral (atur creixent en determinats sectors).

Es produeixen també canvis en la tipologia dels cursos de formació laboral, amb vista a oferir els cursos que tinguin més sortides (ocupació domèstica i/o atenció a infants i gent gran).

Així mateix, s'enforteixen els serveis d'orientació i formació laboral amb accions més proactives de cerca d'ocupació, contactes amb empreses, intermediació... Fins ara arribaven ofertes de treball (encara que sovint eren precàries), però en aquests moments, alhora que augmenten els demandants d'ocupació, disminueixen les ofertes.

També es produeix una **reformulació de tasques i funcions**, o es comparteixen recursos, per desenvolupar tasques preventives o de contenció que permeten reduir la pressió de la urgència.

B.2. **Reforç de les acollides**, amb pautes i orientacions per a les Càritas parroquials perquè no actuïn com a simple contenció de l'allau assistencial de demanda; **recerca de recursos** econòmics (campanyes de sensibilització i captació de fons), humans (especialment voluntaris) i materials, i **cura especial dels agents**.

B.3. **Coordinació** amb els serveis socials municipals de base, col·legis, centres sanitaris i altres organitzacions, per tal d'evitar la duplictat en l'atenció i afavorir l'efectivitat d'una intervenció més comunitària.

Als serveis socials municipals de base se'ls demana que augmentin partides econòmiques destinades a cobrir necessitats bàsiques, a la vegada que Càritas flexibilitza els seus criteris d'ajuda econòmica en aspectes no

prevists en els serveis socials, com ara el pagament de subministres de la llar.

S'intenta que la relació amb els serveis socials no sigui la simple derivació de casos. El **treball en xarxa** es considera un aspecte urgent per aconseguir una eficàcia més gran en les intervencions socials des de les distintes organitzacions i serveis.

B.4. Anàlisi, denúncia de situacions i propostes per afrontar les noves necessitats i l'extensió d'aquestes.

Es tracta de posar de manifest que el problema de la pobresa i l'exclusió social no és fruit d'una conjuntura de crisi econòmica, sinó d'un sistema estructural que ha perdut de vista les persones com a subjectes principals i objectius d'un vertader desenvolupament, i que fa molts anys derivà en una greu crisi de valors. A més, hi ha diverses iniciatives per cridar l'atenció de les administracions públiques sobre la seva responsabilitat en el reconeixement de necessitats bàsiques, i el funcionament, els criteris i els requisits d'accés a les ajudes.

II Efectes socials de la crisi

Després d'analitzar l'impacte de la crisi a Càritas, mostrarem, segons les necessitats que han arribat a Càritas i les característiques que tenen, **quins són els efectes socials de la crisi en les persones i les famílies afectades**.

II.1. Necessitats detectades

En aquest temps de crisi, Càritas rep, com s'ha assenyalat, nombroses demandes d'ajuda, les quals han augmentat considerablement durant els darrers mesos. L'anàlisi d'aquestes sol·licituds d'ajuda ens permet establir, per ordre d'importància, les classes d'ajuda més demanades.

1. La demanda més extensa i intensa és l'ajuda d'alimentació

Augmenten les demandes d'aliments en espècie i també l'ajuda econòmica amb aquesta finalitat. Des de menjadors, parròquies, econòmats..., s'atén aquesta enorme allau d'ajudes d'aquest tipus i s'amplia la intervenció reclamant drets als serveis socials públics.

2. La demanda d'ajudes per afrontar dificultats amb l'habitatge

Es tracta, en general, de casos per impagament d'hipoteques; deutes de lloguers –incloses fiances i mensualitats anticipades–, que provoquen embargaments i desnonaments, i rebuts de subministres (llum, aigua i gas). Moltes persones i famílies vénen a Càritas quan ja se'ls ha tallat el subministrament elèctric.

Algunes persones demanen ajuda per renegociar les condicions de la hipoteca, d'altres entreguen al banc l'habitatge hipotecat i passen a viure de lloguer (de protecció o habitacions).

2.1. Es pot constatar, en aquest apartat, la **duresa de les condicions d'accés** per comprar un habitatge, dels requisits exigits per al lloguer (aval, fiança, contracte de treball, preus elevats...) i també dels requisits per accedir a ajudes i habitatge social. Això provoca:

- **L'amuntegament sever**, amb casos freqüents de sotsarrendament d'habitacions a preus abusius i l'augment de famílies completes que viuen en una sola habitació perquè no poden accedir a un habitatge.
- La reclamació d'aval per impagament d'hipoteques, que afecta especialment els familiars (vídues grans) o amics que actuen com a avalistes amb el seus habitatges en propietat o amb les seves rendes de feina.

2.2. S'observa també l'enduriment de les condicions que afecten les famílies que, després de perdre un habitatge –que ha estat subhastat per l'entitat bancària per executar el préstec hipotecari–, són deutores de l'entitat bancària amb quantitats importants de préstec. Aquests casos són freqüents en famílies que varen adquirir l'habitatge fa poc temps, per la qual cosa el capital amortitzat és bastant exigü. Si a més considerem que s'ha produït una important devaluació del preu de l'habitatge i que cal tenir en compte els costos del procés (administratiu i judicial), podem concloure que encara apuja més el deute final.

3. Demandes d'ajuda per accedir a l'ocupació

El context és clarament desfavorable per a les persones vulnerables i en situació d'exclusió social, per les raons següents:

- **Gran disminució de les ofertes d'ocupació.** Disminueixen, per exemple, les ofertes de servei domèstic extern, perquè, davant l'impacte de la crisi en les economies domèstiques, passa a considerar-se una despesa prescindible a moltes llars, i, en canvi, augmenta la demanda d'interne (perquè el salari base i l'assegurança és, si es compara amb el pagament d'una residència, més barat per a les persones grans que les contracten, i perquè per a la persona de servei domèstic també resulta més econòmic viure com a interna al seu lloc de treball). Malgrat tot, en alguns llocs, es constata l'augment d'ofertes d'ocupació dins empreses de neteja i la baixada en hoteleria i comerç.
- **Augmenta el temps de cerca d'ocupació.** Aquest fet és especialment greu en les persones immigrants, que esgoten els terminis legals de les autoritzacions de residència i feina, i també en persones en atur de més de 50 anys i en persones que cerquen la seva primera feina.
- **Augmenta la precarietat laboral** i l'accés a ocupacions de curta durada (manco hores = manco cotització a la Seguretat Social) i inestables, així com a ocupacions mal remunerades. A més, s'està produint un fenomen de competència entre treballadors que ofereixen els seus serveis més econòmics. Alguns empresaris contribueixen a aquesta precarització quan promouen contractes de més baixa especialització per tal que els sous siguin més baixos, encara que, en la pràctica, els treballadors fan les tasques corresponents a categories professionals superiors.
- Es constata que la **situació de desocupació** d'un dels membres sustentadors d'una família vulnerable duu directament a l'empobriment familiar i a la demanda d'ajuda. En aquesta situació s'atenen demandes d'informació, orientació i suport a la cerca d'ocupació, especialment en el cas de persones que estan a l'atur que provenen del sector de la construcció i de la indústria, amb poca o nul·la qualificació professional, i també del sector de serveis: dones que cerquen feina al camp del servei domèstic o al petit comerç.
- **Augmenten les demanes d'informació, orientació i formació.** Es demana formació per a l'ocupació. Fins a l'arribada de la crisi, es podia trobar feina (de baixa qualificació) sense acabar la formació, però ara ja no és possible. Davant la situació generalitzada de desocupació, les persones ateses estan més disposades a iniciar una formació sense beca econòmica i a prendre consciència de la importància de la formació en el mercat laboral. Malgrat tot, la inscripció a cursos de formació becats amb alguna ajuda econòmica els permet disposar d'una font d'ingressos, encara que sigui petita, que garanteix certa estabilitat en el procés.
- Hi ha demandes **d'ajuda econòmica per pagar deutes** amb la Seguretat Social per poder accedir al subsidi per

atur (encara que són pocs casos, resulten significatius).

- També han augmentat les sol·licituds d'ajuda per **conciliar la vida familiar i laboral**, especialment en el cas de famílies monoparentals que necessiten ajuda per atendre els seus menors.

4. Demandes d'ajuda per a assumptes legals i d'estrangeria, especialment per renovar les autoritzacions de residència i feina

Es tracta de persones i famílies que s'enfronten amb seriosos problemes, com ara:

- No tenir el temps mínim de cotització a la Seguretat Social.
- No trobar una oferta de feina per poder renovar la residència.
- Haver-se endurit les condicions administratives en els procediments d'estrangeria. Cal destacar les enormes diferències administratives en el territori: no admissió verbals a tràmit, duplicació d'expedients per dues administracions distintes (local i estatal), temps d'espera excessiu als consolats d'Espanya als països d'origen, etc.

Augmenten les sol·licituds d'assessorament jurídic d'immigrants en matèria d'arrelament respecte a processos de normalització (2005) i de moltes persones que estan en situació administrativa irregular.

Continuen les sol·licituds en matèria de reagrupació familiar. Això es deu en part a l'angoixa col·lectiva davant l'enduriment del discurs polític (amb propostes per restringir el reagrupament d'ascendents). Malgrat tot, detectam dificultats que frenen o anul·len aquestes iniciatives, com les que hi ha en el procediment administratiu mateix (tant pel que fa a Espanya, com pel que fa al tràmit posterior de sol·licitud de visat als consolats d'Espanya al país d'origen). Al nostre país, a

més, hi ha l'exigència d'uns nivells d'ingressos mensuals als quals molts no arriben. La interrupció i la dificultat d'aquests procediments impedeixen la reagrupació de moltes famílies.

Augmenten les persones immigrants que sol·liciten assessorament sobre l'**accés a prestacions públiques d'ajuda econòmica** –especialment de caràcter autonòmic– i que troben serioses dificultats de renovació pel fet de no trobar feina.

Encara que hi ha molta demanda d'informació sobre els **programes de retorn** «incentivat» o «assistit-humanitari», tenen poca demanda per les condicions que s'hi estableixen i el llarg temps d'espera (més de sis mesos). **La immensa majoria dels retorns d'immigrants es fa al marge d'aquests programes** i a títol personal o amb el suport de diverses associacions. La voluntat de les persones és partir i més tard tornar; per això, en el cas d'algunes famílies se'n va un dels cònjuges amb els fills mentre que l'altre queda a Espanya. Els programes de retorn establerts des de la iniciativa pública per ara no són efectius.

5. Demandes de suport psicològic

A la xarxa d'acollida de Càritas es recullen nombroses sol·licituds d'ajuda per depressions, deteriorament de relacions familiars, ansietat, sensació de fracàs, pèrdua d'autoestima, tristesa...

A més, es detecta l'augment dels **conflictes familiars** (inclosos casos de maltractaments) com a conseqüència de les tensions que es viuen en el si de les famílies per problemes econòmics.

6. Altres demandes significatives

Amb desigual intensitat territorial, però de manera significativa, es registra un augment

rellevant de les sol·licituds de roba, medicaments, bolquers, llet infantil, crèdits personals impagables, cotitzacions pendents a la Seguretat Social, tramitació de recursos i prestacions (especialment immigrants) i despeses educatives (llibres de text i material escolar).

III Perfil de les persones que sol·liciten ajuda

La crisi revela l'aparició de noves formes de pobresa:

Molta gent ve per primera vegada a Càritas: són persones que han passat de la vulnerabilitat a la pobresa, afectades principalment per l'atur creixent.

Moltes persones tornen després d'haver acabat processos d'inserció social: són persones que ja participaren en processos d'inserció per mitjà de Càritas, però que, atesa la seva situació de vulnerabilitat social i precarietat laboral, estan endeutades, empobrides i, de bell nou, excloses.

Principals perfils sociodemogràfics:

- **Joves en atur que cerquen la primera feina,** no tenen perspectives de trobar-ne i tenen poca formació. Encara que en els darrers anys era possible accedir a un treball precari, aquesta opció ja no és possible. La falta d'expectatives augmenta la frustració.

Està creixent també la demanda d'**aturats de més de 45 anys.**

- **Aturats recents** procedents d'ocupacions de baixa qualificació dels sectors de la construcció, l'hoteleria i, més recentment, de la indústria. Molts són immigrants que tenien autorització de treball.

Comencen a esgotar-se les prestacions per desocupació, per la qual cosa o bé poden accedir a algun subsidi o bé entren en una situació «d'ingrés zero» que afecta moltes llars.

- **Famílies joves** (20 a 40 anys d'edat) **amb infants petits.**
- **Dones soles amb càrregues familiars** –generalment no compartides– i amb problemes de conciliació entre la vida familiar i la laboral. També hi ha **dones immigrants** més grans de 40 anys que han vingut per reagrupació familiar i que cerquen feina per primera vegada (es tracta, en general, d'esposes d'homes en atur), majoritàriament al servei domèstic.
- Cada vegada més també s'atén **homes sols**, de més de 45 anys, separats o divorciats, que estan a l'atur i no poden satisfer el pagament d'un lloc on viure. El sistema social públic deixa aquestes persones pràcticament fora del seu àmbit d'atenció pel fet de no tenir càrregues familiars.
- De manera menys general, hi ha casos de **dones grans** (amb pensions no contributives o pensions mínimes que no arriben a cobrir necessitats bàsiques) o d'**immigrants en situació irregular** (menors i joves que veuen endurides les seves condicions de vida).

Aspectes singulars de les famílies i els ciutadans autòctons:

- Augment de **famílies i persones amb nacionalitat espanyola** en situació de vulnerabilitat, amb el **cap de casa en atur** (major de 40 anys) i amb hipoteques o crèdits personals que no poden satisfer. Vivien amb justesa, sense recursos per estalviar, i han esgotat els suports familiars i les prestacions per desocupació; fins i tot, treballen en activitats d'economia submergida i acudeixen a Càritas a sol·licitar ajuda econòmica per pagar necessitats bàsiques com habitatge i alimentació, accés a l'ocupació, ajuda psico-

lògica i ajuda per a llibres de text o material escolar.

Entre aquests hi ha molts d'**autònoms** de petits comerços i tallers que han hagut de tancar perquè han quedat a la ruïna i amb molts de deutes a treballadors, proveïdors o clients, crèdits no pagats, etc.

També es detecta un lleuger **augment de la població gitana** que acudeix a demanar ajudes per la caiguda del valor de la ferralla, o de persones d'altres col·lectius (per exemple, xinesos) que fan activitats, com la venda ambulat, tradicionalment fetes pel primer col·lectiu.

Aspectes singulars de les famílies i ciutadans extracomunitaris:

- Augment de **famílies i persones immigrants regularitzades –amb autorització de residència i treball–** que es queden a l'atur, procedents d'un lloc de feina de baixa qualificació (del sector de la construcció, hotelaria, treball domèstic i del transport) en què estaven en una situació laboral més o manco «estable». Malgrat tot, també hi ha desocupats relativament qualificats del sector de la construcció. Ara, amb l'impacte de l'atur, tenen dificultats econòmiques per pagar necessitats bàsiques (alimentació, roba...), i les poques vegades que aconseguen accedir al mercat laboral ho fan de manera breu, inestable (sense contracte i sense cotització a la Seguretat Social) i amb baixa remuneració. Fins i tot es detecten persones que continuen treballant sense sou, però que mantenen la cotització per no perdre drets.
- A tot l'Estat s'han **endurit les condicions administratives en els procediments de renovació, de reagrupació i d'arrelament social**. A més, molts tenen dificultats serioses per pagar les taxes administratives d'aquestes tramita-

cions. Malgrat tot, hi ha el cas de la Comunitat Valenciana, on s'han flexibilitzat alguns aspectes amb relació a la limitació per sector i territori a la primera renovació.

- Els que han de renovar l'autorització temporal de residència i treball estan en **greu risc de passar a la irregularitat administrativa** perquè encara que s'han fet passes per flexibilitzar la renovació i s'esgoten els terminis per trobar feina. Aquesta nova situació d'irregularitat no tan sols afecta els treballadors estrangers, sinó que també condiona les seves famílies. Per una banda, la limitació per activitat i territori en la primera autorització produeix dos efectes adversos: l'ocupador que podria contractar aquest treballador ha d'esperar que tingui la modificació autoritzada, i el treballador estranger, disposat a la mobilitat, no pot fer-ho. Per altra banda, els que no tenen limitada l'autorització poden trobar **compensacions conjunturals com a temporers** en la verema, la recollida de taronja o, ara a l'hivern, de l'oliva. Però és una situació extrema de supervivència.
- Malgrat tot, hi ha molts d'**immigrants en situació administrativa irregular** que continuen demanant ajuda. Pel fet de no tenir documentació (permís de residència i treball), és molt difícil que accedixin a una feina, amb la qual cosa la seva situació és cada dia més desesperant. Alguns fa fins a 8 anys que viuen a Espanya i, per diversos motius, no han pogut regularitzar la seva situació. Són els «inexpulsables».

La situació de crisi genera efectes concrets en les demandes de les persones immigrants:

- Famílies d'immigrants amb **deutes** d'hipoteques, lloguers o fins i tot préstecs personals elevats que demanen també

---

aliments i roba. Es constata que, proporcionalment, demanen menys ajuda els immigrants en situació irregular que els que estan en situació regular i integrats.

- **Dones** immigrants que cerquen feina per primera vegada, sense formació ni qualificació, que quasi no han sortit del nucli familiar i que vénen a Càritas a cercar accés a l'ocupació –acompanyada d'un espòs que acaba de quedar a l'atur– per treure endavant la malmenada economia familiar. També hi ha un increment de dones immigrants soles amb fills a càrrec seu –els seus esposos han retornat al país d'origen a cercar feina– i que no tenen ni mitjans econòmics ni xarxes familiars de suport.
- Famílies immigrants en situació de vulnerabilitat amb serioses **dificultats per accedir a les prestacions socials**, especialment als salaris socials o rendes mínimes d'inserció, perquè no tenen permisos de residència o perquè s'han endurit els criteris de concessió que afecten la població immigrant. Per exemple, per tramitar prestacions socials, s'ha començat a sol·licitar el certificat de béns del país d'origen, la qual cosa frena l'accés a aquestes prestacions per la dificultat que hi ha d'aconseguir aquest tipus de documents i pel cost econòmic que això suposa.
- Actualment, vénen a Càritas **grups de persones immigrants que viuen juntes** en un pis i sol·liciten suport econòmic de forma conjunta, ja que l'ajuda mútua no és possible perquè tots estan a l'atur i han esgotat les prestacions. Solen ser homes sols que estan en una situació molt precària.

IV Programa d'intervenció de Càritas davant la crisi

El passat mes de juny, Càritas va presentar públicament un diagnòstic ampli sobre l'im-

pacte de la crisi en els serveis i programes de la nostra confederació i en les polítiques socials del nostre país.

En el darrer apartat d'aquest informe es plantejava un programa d'acció de Càritas per pal·liar els efectes de la crisi en les persones més vulnerables, i s'hi feia constar el compromís de Càritas davant un repte d'indubtable transcendència social.

Ara com llavors, reiteram les responsabilitats més directes que, en el repte de la resposta a la crisi, recauen sobre les administracions públiques, ja que els pertany dotar pressupostàriament una bona part del que s'ha recollit en aquest observatori. I, ara com llavors, recordam que, encara que es tracti d'una responsabilitat fonamental de l'Estat, no és una responsabilitat exclusiva seva, i que, nosaltres, des de Càritas, volem fer-nos coresponsables en el desenvolupament de les mesures necessàries atenent els principis de complementarietat i de subsidiaritat.

Sabem i plantejam que la responsabilitat és de les administracions, però nosaltres ens oferim a col·laborar-hi en la mesura de les nostres possibilitats i fins al moment en què aquestes responsabilitats siguin assumides per qui ho ha de fer.

També sabem que la societat civil en general i l'Església en particular poden i han d'aportar un plus que no està en mans ni de la legislació ni del pressupost, un plus d'humanitat, de proximitat, que fins i tot en el model social més perfecte mai no podrà ni decretar-se ni pagar-se.

L'objectiu de l'acció enfront de la crisi:

Dur endavant de manera complementària i subsidiària amb les administracions públiques les línies d'intervenció per donar suport a les persones i famílies afectades:

- Promoure l'exercici dels seus drets com a ciutadans.
- Oferir ajudes de suport bàsic.
- Oferir suport per evitar la pèrdua de l'habitatge.
- Oferir formació professional, i informació i orientació laboral en la cerca de feina.
- Oferir suports a la garantia de rendes.

2. Consideracions sobre la crisi des de Càritas Mallorca

L'informe de Càritas Espanyola exposa la incidència de la crisi a l'Estat espanyol i el treball de Càritas per afrontar-la. Ara volem considerar des de la talaia que suposa l'acció de base de Càritas Mallorca la incidència de la crisi al nostre entorn més pròxim. Aquesta crisi ha fet prendre consciència d'una realitat que, si bé no teníem oblidada del tot, sí que ens semblava llunyana o poc significativa a Mallorca: la pobresa. La pobresa és un fet social tan present entre nosaltres que l'únic que ha fet la crisi ha estat fer-nos veure que aquesta realitat, aparentment petita, s'està convertint en un fenomen social de grans dimensions.

Segons dades recents de l'Institut Nacional d'Estadística, un 20% de l'Estat espanyol viu sota el llindar de la pobresa, i a casa nostra, si es tenen en compte només els ingressos, el percentatge arriba a situar-se en el 13,8%. A més, segons les mateixes dades actualitzades, en aquests moments a les Balears el 53,7% de les famílies tenen problemes per arribar a final de mes.

Càritas Mallorca des de sempre ha estat conscient de la realitat dura i diària de persones i famílies que viuen sota el llindar de la pobresa i que, des d'una situació de vulnerabilitat, poden caure en l'exclusió social. En aquests darrers temps aquesta realitat social s'ha fet

més patent i més gran: la vulnerabilitat, la pobresa, l'exclusió social han crescut en intensitat i en quantitat. Cada dia a Càritas Mallorca hi ha persones o famílies que viuen una situació desesperada perquè en poc temps han passat de ser persones «normalitzades» amb feina i, per tant, amb recursos, a ser persones o famílies sense mitjans de subsistència i amb necessitat de tocar a les portes de Càritas per trobar una ajuda i recuperar una esperança per viure el present en espera d'un futur millor.

Encara podem acudir més al detall: en aquests darrers mesos, que van més enllà del primer semestre de l'any 2009, que és el període estudiat a l'Observatori de Càritas Espanyola, més de quaranta persones vénen diàriament a la seu central de Càritas per ser ateses. Algunes d'aquestes persones mai no s'havien acostat a Càritas perquè mai no havien necessitat ajuda per a una supervivència conjuntural en espera de temps millors. Altres persones que abans havien estat ateses per Càritas, i que havien iniciat un camí de recuperació, de bell nou la crisi els ha dut a una recaiguda en problemes de vulnerabilitat i necessitat real.

I quina és la demanda primera que fa la gent que toca a les portes de Càritas? És important dir que el primer que demanen les persones, quan contacten amb el servei d'atenció, informació i orientació de Càritas, és feina. Tothom és conscient que tenir una feina i poder disposar d'un sou pot ser la millor empenta per sortir de la necessitat present. Però a Càritas ni pretenem ni podem donar resposta a aquesta demanda de treball. És cert que feim d'intermediaris entre famílies o persones que demanen algun servei oferint algun treball amb persones que han vingut a participar a uns tallers de cerca de feina, i també que, amb motiu de la situació de crisi, hem posat en marxa diversos cursos de formació (llengua, servei domèstic, manteniment general, jardineria, cuina...), però la

---

demanda és tan gran que no podem donar resposta a tothom. Per això, immediatament arriba una segona demanda relacionada amb l'habitatge (lloguers, hipoteques, subministraments de la llar...) i l'alimentació. Altres demandes concretes es refereixen a despeses sanitàries o de transport, beques de menjador infantil i roba.

En relació amb l'any 2008, durant els primers deu mesos del 2009 Càritas Mallorca ha triplicat les ajudes econòmiques directes; això explica el fet que els equips de treballadores socials i els grups de voluntaris que duen el dia a dia de l'acció de base, amb atenció directa de la gent, diguin, amb raó, que se senten desbordats.

Quant al perfil de les persones ateses, en aquests moments més del 80% són persones immigrants (d'Àfrica, d'Amèrica Llatina –sobretot de Bolívia– i de l'Europa de l'Est). La majoria són persones que fins ara tenien un perfil «normalitzat», amb entrades econòmiques per sobreviure, però que amb motiu de la crisi han passat a tenir un perfil de vulnerable i a estar en perill de possible exclusió.

Es pot respondre a totes les peticions amb ajudes concretes? Dificilment els recursos de Càritas Mallorca són suficients per donar resposta a tantes demandes. Però hem de recalcar que també la crisi ha sensibilitzat molta població vers un compromís més solidari. Darrerament a Càritas hi ha hagut un augment notable de persones voluntàries que volen oferir la seva disponibilitat horària i les seves qualitats professionals. Quant a recursos econòmics, la solidaritat s'ha notat i amb força. Ha augmentat el nombre de subscriptors i de donants. També hi ha entitats i col·lectius importants que han mostrat la seva generositat. Quan parlem de recursos econòmics, no podem deixar de tenir en compte l'aportació que l'Administració mateixa (Govern de les Illes Balears, Consell

de Mallorca i ajuntaments) està fent a Càritas per afrontar millor la crisi.

La crisi econòmica ha provocat que molts de ciutadans prenguem consciència que la realitat de la pobresa a la nostra Mallorca, endemés de ser real, és molt pròxima. Darrerament hem conegut famílies o persones, amb qui compartim carrers i ciutat, que passen per experiències de necessitat i duresa. Des de Càritas Mallorca volem reivindicar l'esforç que entre tots hem de continuar fent perquè la dignitat de tantes persones no quedi arruïnada per una crisi social i econòmica que hem d'afrontar solidàriament amb perspectiva d'un futur nou i millor per a tothom.

Càritas Mallorca, novembre de 2009

Càritas Mallorca
R0700067-B
C/ del Seminari, 4. 07001 Palma
Telèfons: 971 710 135 · 971 717 289
caritas@caritasmallorca.org